

RECENZJA: MAGDALENA MOLENDOWSKA,
MARTYNA OSTROWSKA, PAWEŁ GÓRSKI,
*INFRASTRUKTURA KRYTYCZNA JAKO ELEMENT
BEZPIECZEŃSTWA. WYMIAR EUROPEJSKI I KRAJOWY*,
WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK,
TORUŃ 2021, SS. 216

Ewelina Szrek

Wydział Prawa i Nauk Społecznych, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3511-8290>

email: eszrek@kancelaria-szrek.pl

W 2021 r. ukazała się monografia autorstwa zespołu badawczego Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach w składzie: dr Magdalena Molendowska, dr Martyna Ostrowska oraz dr Paweł Górski. Książka ta stanowi ciekawą i wartościową pozycję na rynku wydawniczym. Ze względu na swoje walory naukowe oraz kompleksowe ujęcie omawianej problematyki zasługuje na polecenie zarówno adeptom nauk o bezpieczeństwie, jak i badaczom i pasjonatom zajmującym się tą dziedziną wiedzy. Opracowanie wypełnia lukę w dotychczasowej dyskusji poświęconej tematyce ochrony infrastruktury krytycznej, a jednocześnie dotyka niezwykle ważnych ze społecznego punktu widzenia zagadnień. Należy się bowiem zgodzić z autorami publikacji, iż badanie zagrożeń dla bezpieczeństwa i jego niewrażliwego elementu w postaci infrastruktury krytycznej „jest jednym z najpilniejszych wyzwań współczesnego społeczeństwa”.

Na wstępie za autorami należy wyjaśnić, że pojęcie infrastruktury krytycznej definiowane jest jako system lub zbiór elementów, który uważa się za niezbędny do utrzymania podstawowych funkcji społecznych, zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony, a także dobrobytu ekonomicznego lub społecznego. Uszkodzenie lub zniszczenie tej kluczowej dla prawidłowego funkcjonowania państwa tkanki skutkowałoby brakiem możliwości zaspokajania potrzeb społecznych, a tym samym całkowitą lub częściową dysfunkcjonalnością organów państwowych.

Obecnie za największe zagrożenia dla bezpieczeństwa państw i społeczeństw uznaje się zazwyczaj terroryzm, klęski żywiołowe, wypadki, awarie i ataki cybernetyczne.

Opisywana w publikacji problematyka to bardzo ważny i złożony obszar badawczy, zasługujący na bliższe rozpoznanie w kontekście poszczególnych systemów i elementów infrastruktury krytycznej oraz zadań realizowanych przez organy władzy publicznej, stąd podjęcie tego tematu przez autorów ma istotne znaczenie. W pracy zostały zastosowane różne metody badawcze, m.in. analiza krytyczna i porównawcza literatury przedmiotu, normatywna (instytucjonalno-prawna) segmentacja. Zdecydowanie pozytywnie należy ocenić zaprezentowanie zagadnień związanych z infrastrukturą krytyczną zarówno w wymiarze krajowym, jak i szerszym – europejskim. Zgodnie bowiem z tezą autorów „instytucje i agencje UE odgrywają teraz bardzo ważną rolę – od gotowości na wypadek pandemii, przez bezpieczeństwo żywności i reagowanie na katastrofy, aż po inicjatywy antyterrorystyczne”, co stwarza pole dla rozwoju współpracy w ramach „europejskiej przestrzeni polityki ochronnej”.

Struktura książki jest przemyślana i klarowna. Praca składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów stanowiących odrębne części, korelujące z tytułem książki oraz zakończenia. Właściwemu tekstowi opracowania monograficznego towarzyszą: zestawienie wykorzystanych źródeł z podziałem na dokumenty i akty prawne, monografie, artykuły, źródła internetowe oraz spis 35 tabel, stanowiących w większości opracowania własne autorów.

W rozdziale pierwszym przedstawiono problematykę infrastruktury krytycznej w wymiarze europejskim, natomiast rozdział drugi koncentruje się na wymiarze krajowym.

Odnosząc się szerzej do treści zawartych w rozdziale pierwszym, należy wskazać, iż zaprezentowano w nim historyczne i polityczne uwarunkowania współpracy państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie zarządzania kryzysowego. Autorzy wyjaśniają, iż sięgająca czasów starożytnych historia infrastruktury krytycznej pokazuje, jak istotną rolę odrywa ona zarówno z perspektywy cywilnej, jak i wojskowej. W publikacji odwołano się do wielu dokumentów międzynarodowych, w których to zagadnienie było poruszane, począwszy od konwencji genewskiej z 1949 r., a na instrumentach przyjmowanych na szczelbu Unii Europejskiej skończywszy. W sposób zrozumiały i przejrzysty zaprezentowano kolejne inicjatywy, programy i strategie przyjmowane w ramach Unii Europejskiej, a także na płaszczyźnie ponadregionalnej z udziałem organizacji międzynarodowych, takich jak NATO, wyjaśniając ich genezę, cel oraz znaczenie. Szczególną uwagę poświęcono Dyrektywie Rady 2008/114/WE z dnia 8 grudnia 2008 r. w sprawie rozpoznawania i wyznaczania europejskiej infrastruktury krytycznej oraz oceny potrzeb w zakresie poprawy jej ochrony.

Autorzy w sposób wnikliwy zidentyfikowali aktualne zagrożenia dla Europejskiej Infrastruktury Krytycznej (EIK), umiejscawiając je we właściwym kontekście geopolitycznym i prawnym. Wyodrębniono poszczególne elementy

Europejskiej Infrastruktury Krytycznej, takie jak infrastruktura transportowa, energetyczna, system dostarczania wody, bezpieczeństwo żywności, bezpieczeństwo zdrowotne, sektor finansowy, przemysł chemiczny i jądrowy, przedstawiając zarazem działania organów i instytucji Unii Europejskiej w poszczególnych obszarach.

Szczególnie interesującym w opinii recenzenta fragmentem książki jest podrozdział poświęcony cyberbezpieczeństwu, w którym dokonano analizy zagrożeń wynikających z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Zobrazowano ich wpływ na różne sektory życia gospodarczego i społecznego. Zwrócono także uwagę na to, jak procesy globalizacyjne i integracyjne rzutują na wzrost złożoności oraz współzależność różnych sektorów infrastruktury krytycznej. Co warto podkreślić, przedmiotem rozważań autora tej części publikacji była także ocena podatności systemów infrastruktury krytycznej na ataki cybernetyczne, co wydaje się tematem niezwykle aktualnym i istotnym zarówno z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, jak i obywateli.

W ramach rozdziału drugiego przedstawiono i poddano analizie systemy wchodzące w skład infrastruktury krytycznej w Polsce. Redaktorzy dokonali podziału rozdziału drugiego na dwanaście podrozdziałów, z których pierwszy dotyczy kwestii terminologicznych i klasyfikacyjnych, a każdy kolejny jest poświęcony konkretnemu systemowi wchodzącemu w skład krajowej infrastruktury krytycznej. Są to odpowiednio: system zaopatrzenia w energię i paliwa, system łączności, system sieci teleinformatycznych, system finansowy, system zaopatrzenia w żywność, system zaopatrzenia w wodę, system ochrony zdrowia, system transportowy i komunikacyjny, system ratowniczy, system zapewniający ciągłość działania administracji publicznej, system produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych.

Taki układ i kolejność poszczególnych podrozdziałów odpowiada elementom składowym definicji legalnej infrastruktury krytycznej sformułowanej w art. 3 ust. 2 Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym. Wspomniana ustawa, do której odwołują się autorzy monografii na początku rozdziału drugiego, stanowi podstawowy akt prawny regulujący tematykę infrastruktury krytycznej w wewnętrznym porządku prawnym w Polsce.

W myśl Ustawy o zarządzaniu kryzysowym, infrastruktura krytyczna to „systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców”. Charakteryzując poszczególne systemy krajowej infrastruktury krytycznej w kolejnych podrozdziałach pracy, autorzy prezentują szczegółowe opisy, a także dane liczbowe obrazujące rozmiar zasobów i charakter obiektów wchodzących w skład konkretnego systemu. Warstwę opisową urozmaicono materiałem ilustracyjnym w formie tabel, które zostały właściwie wkomponowane celem uzupełnienia przedstawionych treści i ułatwienia percepcji tekstu.

W publikacji przywołano w usystematyzowany sposób bardzo dużą ilość aktualnych danych statystycznych, co z pewnością zwiększa wartość poznawczą i edukacyjną.

Warto również wspomnieć, iż autorzy w swoich rozważaniach poza wzmiankowaną już Ustawą o zarządzaniu kryzysowym sięgnęli do wielu innych aktów prawnych odnoszących się do poszczególnych systemów infrastruktury krytycznej, m.in. Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo Energetyczne, Ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe, Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, Ustawy z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim, Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, Ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia, Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, Ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo Telekomunikacyjne. Poza aktami rangi ustawowej przywołano też liczne rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów oraz ministrów odpowiedzialnych za poszczególne resorty.

W podrozdziale poświęconym systemowi zapewniającemu ciągłość działania administracji publicznej przedstawiono strukturę instytucjonalną w postaci centralnej i terenowej administracji rządowej, centralnych organów podległych Prezesowi Rady Ministrów, strukturę zespolonych służb, inspekcji i straży oraz administracji samorządowej. Uwypuklono rolę Rządowego Centrum Bezpieczeństwa jako organu pełniącego funkcję krajowego centrum zarządzania kryzysowego.

Reasumując, monografia stanowi wartościową pozycję, wzbogacającą dorobek nauki polskiej. Jej zasadniczym walorem jest kompleksowe podejście do zagadnienia infrastruktury krytycznej, w ramach którego przeprowadzono diagnozę aktualnych zagrożeń, zaprezentowano programy i inicjatywy dotyczące różnych systemów wchodzących w skład tej infrastruktury oraz dokonano oceny skuteczności podejmowanych działań, formułując wnioski i trafne uwagi. Za niewątpliwe atuty publikacji należy uznać ujęcie tej problematyki w perspektywie krajowej i europejskiej oraz prezentację odpowiednio pogłębionych rozważań, opisanych w sposób precyzyjny i przejrzysty. Do warstwy opisowej dołączono bogaty materiał ilustracyjny, zawierający dane statystyczne, pozwalające czytelnikowi na lepsze zrozumienie prezentowanych zagadnień, a także wykaz aktów prawnych stanowiących podstawę dla podejmowanych przez organy różnego szczebla działań.

Recenzowana publikacja skłania do refleksji nad kierunkami przyszłych programów i strategii mających na celu zapobieganie rzeczywistym zagrożeniom dla bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej i może stanowić inspirację do dalszych badań i analiz.